

רשק
שיעורים
תורה

היכלי תורה

ערש"ק ויצא י כסלו תשע דף היומי בבלי: בבא בתרא צח ירושלמי: עבודה זרה כג

וכל שיה חום בכבשים ונקד בעזים והיה שכרי

צריך להבין, מה ראה יעקב לקבוע את שכרו באופן זה דווקא, ועל ידי כך נתן פתח ללבן להחליף את משכורתו עשרת מונים. מדוע לא נהג כדרך מקבלי צאן, הנוטלים את חלקם מהולדות למחצה או לשליש ולרביע.

ונראה לתת בזה טעם, שהרי יעקב נדר 'וכל אשר תתן לי עשר אעשרנו לך', ונהג במצות מעשר. ואמרו בגמרא (ברכות לב:): אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן משום ר"י בר אלעאי בא וראה שלא כדורות הראשונים דורות האחרונים, דורות הראשונים היו מכניסין פירותיהן דרך טרקסמון (דרך הכבושה מחוץ ליכנס לפנים, רש"י) כדי לחייבן במעשר. דורות האחרונים מכניסין פירותיהן דרך גגות דרך חצרות דרך קרפיפות כדי לפטרן מן המעשר. למדנו, שמדת חסידות לחזר אחר הדרך שיתחייב בה במעשר, ואף על פי שיש לפניו דרך שיפטר בה מן המעשר על פי דין.

כשבא יעקב לנקוב את שכרו שהוא דורש מלבן, נהג עצמו במדת חסידות זו, וקבע את שכרו בצורה ובאופן שיחייבו הגדיים והטלאים הנופלים בחלקו במעשר בהמה. אילו היה דורש את שכרו כדרך מקבלי בהמה, והיה נוטל בולדות למחצה או לשליש ולרביע, היה דינו באותם הטלאים כלוקח, שהפועל הנוטל בשכרו פירות או חפצים מבעל הבית, הרי הוא קונה אותם מידו בשכר פעולתו. מכיון ששנינו הלוקח או שניתן לו במתנה פטור ממעשר בהמה, לא חפץ יעקב לקבוע את תשלום משכורתו באופן זה, וחפש דרך שיבוא חלקו בגדיים ובטלאים לרשותו באופן שיחייבו במעשר בהמה.

ואמרו שם בגמרא אמר רבי אסי אמר רבי יוחנן, לקח עשרה עוברין במעי אמן, כולם נכנסים לדיר להתעשר. ופירשו שם בגמרא הטעם, שפטור לקוח הוא רק אם לקחן בשעה שהיו ראויין להתעשר, ובמעי אמן אינן ראויין להתעשר.

לפיכך בחר יעקב להתנות עם לבן את שכרו באופן זה, שכבר במעי אמן יהיו הטלאים מבוררים איזה יפול לחלקו של יעקב ואיזה ללבן, שלפי שאין ברירת חלק כל אחד מהם תלויה במוה שיקחו לאחר לידתם, רק הטלואים והנקודים כולם ליעקב, הרי הוא כקונה מלבן עוברים במעי אמן, שהוא חייב במעשר במוה.

כתנות אור

נושאי הדף בעלון

מגורים בבית חמיו לתקופה קצרה.....בבא בתרא צח

שינוי מקום הבימה בביהכ"נ.....בבא בתרא צח

הליכת אברהם בא"י להכינה, והליכה לתקן העבירות.....בבא בתרא צט

אם אבל משנה מקומו בשבת.....בבא בתרא ק

תנאים ואמוראים שנקברו בעמידה.....בבא בתרא קא

קריאת שמע לצד צואה שהיא במקום גבוה או עמוק עשרה.....בבא בתרא קב

המוכר דולרים ואח"כ נודע שבאותה שעה נפחת השקל.....בבא בתרא קג

כל המחוייב לתקן מזורים לו לתקן הכל.....בבא בתרא קד

כפתור ופרח.....עמוד 5

יום שישי י כסלו

צבא בתרא לח

מגורים בבית חמיו לתקופה קצרה

בסוגיין מבואר שאין דרך החתן לגור בבית חמיו, כדכתיב בספר בן סירא הכל שקלתי בכף מאזנים ולא מצאתי קל מסובין, וקל מסובין, חתן הדר בבית חמיו.

הרשב"ם (ד"ה קל מסובין) מבאר, שאמנם נוצה קלה יותר מסובין אך נקטו סובין שהוא דבר גרוע, [ואף חתן הדר בבית חמיו הוא דבר גרוע].

ובמס' קידושין (יב:) אמרו, שרב היה מנדה חתן שהיה דר בבית חמיו, אמנם נהרדעי אמרי שרב לא היה מנדה על דבר זה.

בתוס' (שם ד"ה בכולהו) כתבו, שהחתנים בזמן הזה שדרים בבית חמותם סומכים על דעת נהרדעי, והוסיפו שאף לדעת הסוברים שרב מנגיד על זה, מ"מ מה שדרים עכשיו בבית חמותם היינו בשביל טובת הנאה שדרים שם בלא שכירות, שיש הוכחה שאינם דרים בשביל חמותם אלא בשביל שאר טובות שעושין להם.

והנה **הרמב"ם** (איסורי ביאה פכ"א הט"ו) כתב, אסרו חכמים על האיש שידור בבית חמיו שזו עזות פנים היא. **והראב"ד** (שם) כתב, שאם ייחד לו בית למשכב מותר.

והמהרש"ל בספרו **עמודי שלמה על הסמ"ג** (ל"ת סי' קכו זה:) כתב לדייק בלשון **הרמב"ם** שכתב על הדר בבית חמיו שעזות פנים היא לו, והיה לו לכתוב שרב מנגיד, וביאר שהרמב"ם סמך על המבואר בסוגיין שהוא קל מסובין, ולא הביאו בגמרא שהוא איסור שהרי רב מנגיד על זה, ומשמע שהוא דרך מוסר בעלמא.

ובספר חינוך וחיסדא (ח"ב השמטות ציונים מדיני חתן אות ו דף רכ) כתב, שהן בזמן הגלות הזה המזונות מתייקרים וכל אדם דחוק על מזונותיו, וע"י שדר בבית חמיו מוצא מעט הרוחה, וגם אין צריך לשכור משרת כי משרת חמיו עושה גם בעבורו, וגם חמיו ניחא ליה שלא ימכור מבגדי אשתו לצורך פרנסה שהרי הם הנדוניא שהביא האב לבתו ויבואו האשה עם בעלה לידי מחלוקת, וגם מפני שאנו דרים בין הגוים וע"י שהיא בבית אביה משמרה, יש להקל בזה.

שינוי מקום הבימה בביהכ"נ

בשו"ת יהודה יעלה (ח"א או"ח סי' ג הג"ה מן המחבר) כתב, בדבר מקום הבימה בבית הכנסת שאין כאן מקום ספק ושאלה כלל שמקומה באמצע בית הכנסת, כמבואר **ברמב"ם** (תפילה פי"א ה"ג) **ובטור ורמ"א** (או"ח סי' קנ"ה).

ראיה לכך שאין לשנות תואר ומקום דבר הנקבע בבית הכנסת, הביא ממה שאמרו בסוגיין על מקום הכרובים, שקשה לפי המאן דאמר 'ופניהם איש אל אחיו' שהרי כתוב 'ופניהם לבית'. ולכאורה יש להבין כיצד הקשו מפסוק שנאמר לגבי כרובים של שלמה על כרובים של משה, והלא יתכן שהיה שינוי ביניהם. אלא ודאי שהיה ברור לחז"ל שלא שינו הכרובים מכמות שהיה במשכן, וכמו כן יש ללמוד לבית המקדש מעט שהוא בית הכנסת שאין לשנות מהצורה ומהתואר שנהגו אבותינו.

יום שב"ק יא כסלו

צבא בתרא לט

הליכת אברהם בא"י להכינה, והליכה לתקן העבירות

בסוגיין מבואר שלדעת רבנן אין להוכיח מהנאמר אצל אברהם אבינו 'קום התהלך בארץ לארכה ולרחבה כי לך אתננה', שקנין הילוך מועיל, היות ומשום חביבותא דאברהם אמר לו כן הקב"ה, כדי שיהא נוח לכבוש לפני בניו.

בפנים יפות (פר' לך עה"פ ושמתי זרעך) כתב מה שכתוב קום התהלך ולא מציינו באברהם שהלך לארכה ולרחבה, ועוד שהיה צריך לומר קום לך בארץ. אלא ענין התהלך זה כמו (בראשית יז א) 'התהלך לפני והיה תמים', וכן (שם יט) 'את האלקים התהלך נח', דהיינו הליכה בקדושה, כדכתיב (זכריה יג ז) 'ונתתי לך מהלכים בין העומדים', דהיינו שיקדש כל ארץ ישראל לארכה ולרחבה וכו', וכן היה עליית משה שהראהו השי"ת כל ארץ ישראל להשרות עליו קדושתו, וזהו שכתוב (בראשית יג יד) שאמר ה' לאברהם 'שא עיניך וראה', דהיינו ראה רוחנית שהרי אי אפשר לאדם לראות בעין גשמית את כל ארץ ישראל, אלא שהראהו ראה רוחנית, ואמר שיקדש אותה בקדושת ארץ ישראל.

בספר **ויחי יוסף** (פאפא, פר' לך עה"פ אל הארץ) הביא את דברי הגמ' בסוגיין, וכתב להקשות לכאורה איך יהיה בהליכה זו של אברהם אבינו נוח לכבוש לבניו, וביאר שהקב"ה נתכוין בזה שבהליכתו יכניס כח קדושה בארץ ועי"ז יהיה נוח לכבוש לבניו, כלומר שיהיה המקום מוכשר לעבודת ה' ולהתעלות בקדושת א"י.

כעין זה ביאר **הקדושת לוי** (פר' שלח, עה"פ שלח לך אנשים ד"ה או יבואר) בענין המרגלים, שעייקך כוונת הבורא ברוך הוא לשלוח אנשים יראים ושלימים אשר כל מגמתם עבודת הבורא ברוך הוא, ולא חס ושלום לתור את ארץ ישראל גשמיותה של ארץ, רק צוה הבורא ברוך הוא למשה רבינו עליו השלום לשלוח עבדי השם מקודם, בשביל שיעשו רשימה שמה בעבודה, דהיינו בתורה ובתפלה להמשיך חיות ושפע מהארץ עליונה לארץ תחתונה, בכדי שהארץ בעצמו יתאוה שיבואו בני אברהם יצחק ויעקב.

ועיין בספר **מילי דשמיא** (לבעל החרדים פמ"א אות ג) שכתב, שמעתי מחסיד אחד שהיה מהלך בארץ ישראל, הוגה בתורה בכל עירו לתקן את אשר עיותו אבותינו שלא הניחו תלם בארץ ישראל שלא הניחו בו צלם, ומי יתן ויזכנו ה' להתהלך בכל ארץ ישראל הוגים בתורה.

[אמנם, הליכה בארץ ישראל לשם טיול בעלמא יש בה משום ביטול תורה, ואין ענין לטייל כדי להכיר את ארץ ישראל, כמבואר **בשו"ת אז נדברו** (חי"א סי' לד)].

לרישום ועדכון שיעורי תורה ניתן לשלוח

פקס ל: 03-543-5757

יום ראשון יב כסלו

צנא בתרא ק

אם אבל משנה מקומו בשבת

בסוגיין מבואר שהיו עושים מעמדות ומושבות למת אף בשבת, וכתב ע"ז הנמוקי יוסף מכאן נראה לי פשוט שבאותן המקומות שנהגו לישב במקומם בשבת, והם אבלים ואינם רוצים לשנות מקומם בשבת מפני שאומרים שאסור לנהוג אבלות, ובחול דווקא משנים מקומם לכבוד, שזה מנהג טעות הוא, שהרי התירו כאן מעמדות ומושבות בבית הקברות בשבת, ופירש הרשב"ם (ד"ה אמרו לו) הטעם, מאחר שלא היו עושים אבלות אלא מעמדות ומושבות בלבד. משמע שבישיבה לכבוד האבל אין בו שום חשש.

אולם הבית יוסף (יו"ד סי' שצג ד"ה כתב נמוקי) כתב שאין הנדון דומה לראיה, שבסוגיין היו עושים מעמדות ומושבות בבית הקברות כדי שיאספו רוב עם שלא היה בית הכנסת אחד מכיל אותם, אבל כשמשנים מקומם בבית הכנסת למקום האבלים נראה כנוהגים אבלות בשבת, וישר כחם של הנוהגים שלא לשנות מקומם בשבת.

וכך נפסק בשו"ע (שם ס"ד) הנוהגים כשהם אבלים שלא לשנות מקומם בבית הכנסת בשבת, יפה הם עושים. אולם הרמ"א הביא דברי הנמוקי, וכתב ויש אומרים שגם בשבת ישנה מקומו, וכן המנהג פשוט, ואין לשנות המנהג. וביאר הש"ך (סק"ז) בשם הלבנוש, הטעם שסובר שאין זה דבר של פרהסיא שאין אבלות ניכר בזה כל כך, שהרי הרבה פעמים אדם מחליף מקומו אפילו אינו אבל.

ובגליון מהרש"א (על הש"ך) כתב, שהוא בימי אבלו על אביו מאורן של ישראל [הגרע"א] לא שינה מקומו בשבת, כי ודאי הרב בעירו אין לו לשנות, ואם ישנה מקומו יהיה אבלות בפרהסיא [אולם בשבת שניה שהשינוי מהדין לא הלך לבית הכנסת].

וכן בעיקרי הד"ט (יו"ד סי' לו אות נח) כתב בשם ספר נאמן שמואל (סי' לה), שיפה עושים הרבנים שאין משנים מקומם בשבת בימי אבלם.

בשו"ת אגרות משה (יו"ד ח"א סי' רנז) הביא דברי הרמ"א, וכתב שיש הסוברים שאין צריך לשנות כפי שהביאו ממנהג האר"י, וגם הב"י כתב שיותר טוב לא לשנות. אמנם הביא שבברכי יוסף כתב, שסתם אנשים אין להם לנהוג כהאר"י שלא לשנות משום שנראה כיוהרא, אלא לאנשים מפורסמים בחסידות. וגם הגר"א סובר שצריך לשנות בשבת עיי"ש, ולכן מסיק שיש לשנות.

יום שני יג כסלו

צנא בתרא קא

תנאים ואמוראים שנקברו בעמידה

בסוגיין מבואר שקבורה בעמידה היא קבורת חמורים. והריטב"א (ד"ה מתקיף) כתב, וניוול גדול לקבור ישראל כן. אמנם בחז"ל מצינו שנקברו בעמידה, ונאמרו בזה כמה טעמים.

רב הונא. במס' מועד קטן (כה.) מסופר שרב חגא התעסק בקבורת רב הונא, ובא להכניס את ארונו למערת רבי חייא, ששם היו קבורים גם בניו של רבי חייא, יהודה וחזקיה, יהודה מצד ימין של אביו, וחזקיה מצד שמאל של אביו. כשנכנס רב חגא, אמר יהודה לחזקיה אחיו, קום ממקומך ופנה מקום לקבורת רב חייא שאין זה דרך ארץ שיקבר רב הונא מבחוץ, שמע חזקיה את דברי אחיו יהודה והחל לקום, בעוד שהוא קם התרומם עמו עמוד של אש, וכאשר ראה זאת רב חגא נבהל ונפחד, וכדי שלא ינזק העמיד את ארונו של רב הונא כנגד האש ויצא מהמערה.

בפירוש ר"ש בן היתום (שם) כתב, העמיד ארון רב הונא ויצא בפחד ומורא, ועד היום הוא עומד.

אולם ביפה מראה (ירושלמי כלאים פ"ט הל"ג) מבואר, שניתן לרב הונא מקום אחר במערה.

רבי מאיר. בספר שער הגלגולים (הקדמה לו) כתב מהרח"ו 'ונלע"ד כי הודה מורי ז"ל [האר"י הק'] על ר' מאיר שהוא קבור מעומד כמו שאומרין בני אדם'.

ובספר בניהו (סוכה מה:) כתב, צריך טעם לזה למה נקבר מעומד, כי ודאי נקבר כן על פי צוואתו, או מן השמים סבבו להיות כך ולמה זה, ואמרת בס"ד לזה כי כל צדיק מגן על דורו כשהוא חי עמהם מפני שהוא משותף עמהם, אך אחר שנפטר פסק השיתוף ואינו מגן עליהם כמו זמן חייו כשהיה חי עמהם, ויש הפרש גדול בזה וכמ"ש המפרשים ז"ל, ולכן מספידין ובוכין בפטירת הצדיק על חסרון שחסר מהם.

אך רמבעה"נ זיע"א לפי שורש נשמתו זכותו מגן על העולם אחר פטירתו כאשר היה מגן בחייו בעודו עמהם, שלא על חנם נהגו בכל קהילות ישראל לנדור נדרים לשם רבי מאיר בעל הנס זי"ע לעורר הרחמים שיגן זכותו עליהם, וע"כ נמצא זכותו דומה לעץ הנטוע שהוא עומד על עומדו, ואינו דומה לעץ התלוש שהוא מושכב על הארץ, וידוע ההפרש בין עץ הנטוע לבין העץ התלוש, שעץ הנטוע הוא תמיד עודנו בכחו ותקפו ואינו יבש ונבל, אבל עץ התלוש הוא יבש ונבל, ולכן קברוהו לרבי מאיר זי"ע מעומד לרמוז שזכותו דומה לעץ הנטוע שהוא עומד.

יש שביארו שנקבר מעומד כדי להיות מוכן ומזומן לתחיית המתים לילך מיד לקבל פני משיח, כמו שכתב בספר אגדת אליהו (דף קג.) שרבי ירמיה ציוה שיקברוהו במנעליו ברגליו ומקלו בידו [כמובא בירושלמי (כלאים לא:)] כדי להאמת תחיית המתים.

קריאת שמע לצד צואה שהיא במקום גבוה או עמוק עשרה

הרשב"ם בסוגיין (ד"ה אין) כתב, שמקום עמוק או גבוה עשרה טפחים שנחשב מקום בפני עצמו, הוא רק ברחב ארבעה על ארבעה טפחים, וכמו רשות היחיד של שבת שנקרא רה"י רק ברחב ארבעה. על פי זה כתב **הב"ח** (או"ח סי' עט ס"ג) לענין הדין (שו"ע שם ס"ב) שצואה הנמצאת במקום גבוה עשרה טפחים או נמוך עשרה טפחים יושב בצידה וקורא קריאת שמע [והשו"ע הביא מחלוקת בזה אם צריך שלא יהיה שם ריח רע], שזה דווקא במקום שהוא רחב ד' טפחים על ד' טפחים, שאז נחשב רשות לעצמו. **והמגן אברהם** (שם סק"ה) הביא את דברי הב"ח להלכה.

אולם **הט"ז** (סק"ג) חולק על **הב"ח**, ומחלק שרק כדי להיחשב רשות מיוחדת לעצמה צריך רוחב ד' על ד', ולכן בשבת לענין הוצאה מרשות לרשות צריך שיהיה שם ארבעה שאז נחשב רשות היחיד, וכמו כן דווקא כאן כתב הרשב"ם שצריך רוחב ארבעה, כי צריך שיהיה על אותו מקום המפסיק שם שדה בפני עצמו, כמבואר בגמרא (לקמן קג.) שהטעם הוא משום שאין אדם רוצה שיתן מעותיו במקום אחד ויראו לו כשנים ושלושה מקומות. אבל במקום שצריך רק הפסק רשות בשביל לחלק את הרשויות זה מזה אין צריך רוחב ד' אלא די בגובה עשרה טפחים, ולענין צואה אין צורך שתהא ברשות נפרדת כדי שיוכל לקרוא את שמע, אלא די שהצואה לא תהא באותה רשות שהוא נמצא שם, ועל כן אין צורך במקום רחב ד' אלא די שהוא מקום גבוה או נמוך עשרה טפחים.

ובשו"ת מהר"ם שיק (או"ח סי' צד) ביאר בדעת **הט"ז**, שהרי מקור החיוב להתרחק מן הצואה הוא מהפסוק (דברים נג טו) 'והיה מחניך קדוש', ומכאן שמקום חנייתו של אדם יהיה בקדושה, וקבלו חז"ל שמחנה של אדם הוא ד' אמות (מ"ב סי' עט סק"ב), ולכן די לו אם אין צואה בד' אמותיו. וסבר הט"ז שאפילו אם יש צואה באותה רשות אלא שהוא על עמוד גבוה עשרה אינו נחשב שהוא במקום חנייתו ומותר לקרא קר"ש [ועיין שם שדן מה יסבור הט"ז באופן שהצואה בתוך כלי].

אך הרבה אחרונים החמירו **כהב"ח** (מלבד המג"א), **עטרת זקנים** (שם סק"ב), **עולת תמיד** (סק"ד), **אליה רבה** (סק"ז), **פרי מגדים** (משב"ז סק"ג), **בן איש חי** (שנה א פ' בא אות טו), **וכף החיים** (סק"ב). וכן **בשו"ע הרב** (שם ס"ד) כתב שיש להחמיר בשל תורה.

ובמשנה ברורה (סק"א) פסק **כדרך החיים** (שם סי"ח) שלכתחילה אין להתפלל אם אין רוחב ד' על ד', ובדיעבד אם לא היה רוחב ד' יחזור ויתפלל מספק בתורת נדבה. וראה **בנשמת אדם** (כלל ג סק"ג) שהאר"י הרבה בנידון זה.

המוכר דולרים ואח"כ נודע שבאותה שעה נפחת השקל

בשו"ת אבן ישראל (ח"ז סי' סא) דן באחד שמכר בארץ ישראל דולרים תמורת שקלים שהם המטבע היוצא בארץ ישראל, ואח"כ נודע ששעתיים לפני זמן המכירה נפחת השקל. וטוען המוכר שכיון שבשעת המכירה היה הדולר שווה יותר שקלים ולא ידע מזה, הרי זו מכירה בטעות ורוצה לבטל את המקח. והלוקח טוען שמה שנפחת הוא פחות משישית מהמקח וא"כ אין כאן תביעה כלל, כדין אונאה פחות משתות שמוחלין זה לזה כמבואר **בשו"ע** (ח"מ סי' רכז ס"ג), ואינו מחזיר את האונאה.

וכתב, שאם הטעות כאן הוא בשוויות המקח, דהיינו שהוא רצה למכור ולקבל סך שקלים ששויים כך וכך, ונתברר שקיבל שקלים שאינם שויים כך אלא פחות, הצדק עם הלוקח שנידון זה שייך להלכות אונאה, ובפחות משתות הוי מחילה.

אך למעשה מחדש שם שאין נידון זה שייך כלל להלכות אונאה, אלא הוא בגדר טעות בדבר שבמדה משקל ומנין. ומבאר שהטעם שבכל אונאה במקח שהיה צריך לקבל ששה שקלים וקיבל חמשה, לא אומרים שהוא טעות במנין אלא הוא טעות בשוויות שמכר ששה בחמש, היינו משום שכל מוכר חפץ עיקר כוונתו היא לקבל את שוויות החפץ, וכל שהתאנה בפחות משתות אין זה אונאה. אבל מי שמוכר דולרים אין זה משום שהוא רוצה את השוויות של הדולרים, אלא שהוא צריך מטבע היוצא והדולר אינו מטבע היוצא כאן, ונמצא שכל המכירה היא כדי לקבל מטבע היוצא דהיינו שקלים, וא"כ הנידון אצלו הוא כמה שקלים יקבל, ונמצא שהטעות היא במנין השקלים שקיבל ולא בשוויותם, והרי זה טעות בדבר שבמנין שלעולם חוזרת. ולכן מסיק שאין הדין עם הלוקח.

וטענת המוכר לבטל את המכירה תלויה במחלוקת הראשונים בסוגייתנו בפירוש דברי רבא (לעיל צ'). 'כל דבר שבמדה ושבמשקל ושבמנין אפילו פחות מכדי אונאה חוזר'. שלדעת **הרשב"ם** (ד"ה פ"ח) ועוד ראשונים (ראה לעיל) דהיינו ביטול מקח, הדין עם המוכר וצריך המוכר להחזיר לו את הדולרים. אך למעשה נפסק **בשולחן ערוך** (ח"מ סי' רלב ס"א) כדעת הר"י מיגש והרמב"ם [ועוד ראשונים] שהמקח קיים ורק מחזיר את הטעות, וא"כ בנידון שלפנינו המכירה קיימת והדולרים שייכים ללוקח, אלא שהוא צריך להוסיף לו על השקלים כמה שנפחתו.

כל המחוייב לתקן מורים לו לתקן הכל

בגמרא מבואר דברי רבין בר רב נחמן בפירוש משנתינו, שהאומר לחבירו בית כור עפר הן חסר הן יתר אני מוכר לך, אם פחת לו מבית כור חלק אחד מעשרים וארבעה, אינו צריך להחזיר את הדמים שכנגד הפחת לפי שהלוקח מוחל, אבל אם פחת יותר מאחד מכ"ד אין הלוקח מוחל וצריך לנכות לו מן הדמים, וכיון שעושה עמו חשבון על חלק מהפחת שוב עושה עמו חשבון על כל מה שפחת, ומנכה לו גם את דמי החלק שהוא אחד מכ"ד.

הסמ"ע (חו"מ סי' ריח סק"ל, רכט סק"ג) השווה דין זה למוכר חיטים שהדין הוא שהלוקח מקבל עליו שיכול להיות שיש בחיטים רובע קטנית לכל סאה חיטים, אך אם יש יותר משיעור זה צריך לנפות לו הכל וליתן לו פירות מנופים שאין בהם אפילו רובע קטנית.

מדינים אלו למד **הריטב"א** בקידושין (יז. ד"ה הכי קאמר) דין לענין עבד עברי היוצא לחירות לאחר שש שנים. שמובא שם בברייתא שאם חלה העבד בזמן עבדותו, עד שלש שנים אינו צריך להשלים, אלא זמן מחלתו עולה לו למנין שש שנים, אך אם חלה יותר משלש שנים חייב להשלים. ומחדש הריטב"א שאין הכוונה שצריך להשלים את השנה הרביעית בלבד שהרי שלש שנים אינו צריך להשלים, אלא כיון שבא להשלים משלים הכל ואפילו את השלש ראשונות. ונתן טעם לדבריו 'שכך הם כל מדות חכמים' כדאמרינן (ב"ב צד.) אם בא לנפות מנפה את כולו, וכן בסוגיין.

ובערוך השולחן העתיד (הלי' יובל סי' מא סט"ז) מבאר, שאין כוונת הריטב"א לומר שהטעמים שווים, שהרי בעבד יש טעם אחר לחייבו להשלים הכל, אלא רק נקט דוגמא לדין זה מדינים אלו, וכתב 'שכך הם כל מדות חכמים', דהיינו שכך הוא דרך החכמים שכשכבר מתקן מורים לו לתקן הכל, אבל אין טעם אחד בכל המקומות.

וכך הם דברי **הריטב"א** בתענית (ג): לגבי השוכח שאילת גשמים בתפילה, שהדין הוא שאם נזכר קודם ברכת שומע תפילה אומרה בשומע תפילה, ואם שכח גם בשומע תפילה דעת כמה ראשונים שחוזר לברך עלינו [ולא לשומע תפילה], והריטב"א נותן טעם לדבריהם 'שכל שנתנו מקום לתשלומין וטעה בו חוזר למקומו הראשון', והוסיף, וסימנך אם בא לנפות מנפה את כולו.

וכן **בשולחן ערוך** (יו"ד סי' קסה ס"א), בדין המלוה את חבירו פירות והתחייב לשלם לו כנגדן מטבע, ולאחר זמן הוסיפו על משקל המטבע, שאם הוסיפו עליו עד חמישיתו כגון שהיה משקלו ד' ועשאוהו ה' ולא הוזלו הפירות מחמת התוספת אלא שווי המטבע בעצם הוא כמו לפני ההוספה, אינו מנכה לו אלא נותן לו מטבע היוצא באותה שעה, אך אם הוסיפו עליו יותר על חמישיתו, אף כשלא הוזלו הפירות מנכה לו את כל התוספת.

וכתב **הט"ז** (סק"ב) שאינו מנכה רק עד החומש, אלא כיון שנתחייב לנכות מנכה את כולו, וכתב דוגמא לזה מסוגיין. וביאר **באגרות משה** (יו"ד ח"ג הל' רבית סי' קסה הע' מט) שדייק הט"ז לכתוב רק בלשון דוגמא, משום שאין הטעמים שווים, ולכן כתב בלשון דוגמא, דהיינו שמוצאין אנו דין כזה, והוא רק כעין זכר לדבר וסימן בעלמא.

וכן מוצאנו **בשו"ת מהר"ם מרוטנבורג** (ד"ל סי' קלא), לגבי מלמד ומשרת שנוהגים לפטרם מהמס כל שאין להם ב' זקוקים כסף, וכתב שאם יש להם יותר מב' זקוקים כסף הואיל ובאו לכלל חיוב צריכים ליתן מס מהכל. ודימה ענין זה לדין משנתינו שצריך להחזיר את כל הרבעים.

האי מאן דיהיר אפילו אינשי ביתיה לא מיקבל

כתיב (בראשית יב ז) 'וינגע ה' את פרעה נגעים גדולים ואת ביתו על דבר שרי אשת אברם', וצריך להבין, דלפי הסדר היה צריך לכתוב וינגע ה' את פרעה ואת ביתו בנגעים גדולים, למה כתיב בתחילה נגעים גדולים ואחר כך ואת ביתו. ונראה לומר שמרמז לנו את גודל המכה שבאה אליו, דאיתא במדרש (בראשית מא), כאן כתיב נגעים, ואצל אבימלך כתיב עצר, מנין ליתן את האמור של זה בזה, ת"ל דבר דבר כתיב 'על דבר שרי', ושם כתיב (שם כ"ח) 'על דבר שרה אשת אברהם', אנו רואים גודל המכה שהוכה פרעה. ואיתא בגמרא האי מאן דיהיר אפילו אינשי ביתיה לא מיקבל, ומצינו דהעונש של פרעה ושל אבימלך בא להם גם מחמת שהיו מתגאים ולא הלכו לראות ולהכיר את אברהם. לכן נרמז כאן 'וינגע ה' את פרעה נגעים גדולים', וכתב עוד 'ואת ביתו', ובביתו גם כן היה נגע, היינו דאינשי ביתו לא נתקבל, שבתחילה בא המכה והנגע עליו, וממילא כולם היו מרוחקים ממנו ולא נתקבל עליהם, שהיו בכלל כל המתגאה אינשי ביתו לא מיקבל. הפשט הפשוט הוא כפירוש רש"י ואת ביתו לרבות כותלי ביתו, אלא מזה שכתוב בתחילה 'נגעים גדולים', ואחר כך כתיב 'ביתו' נרמז גם זה.

(לקוטי אמרים מהר"ם מבעלזא זצ"ל, וירא)

אין הילוך מועיל כלום וכו' כדי שיהא נוח לכבוש בפני בניו

ולכאורה כיון דאין הליכה קנין במה תועיל הליכה זו שתהא נוח לכבוש לפני בניו. ויש לפרש, דידוע מה שכתב הרמב"ן (לך לך) דמה שאברהם אבינו השתוקק לנחלת ארץ ישראל עד שהובטח לו לירש אותה, לא כיון על מעלתה הגשמי שהוא ארץ זבת חלב ודבש, אלא אברהם מבראשונה ידע כי ארץ ישראל הוא נחלת ה' והוא מקודשת מכל הארצות, ואין תורה כתורת ארץ ישראל, על כן השתוקק לזכות לנחלה זו עד שהבטיח לו השי"ת 'לזרעך אתן את הארץ הזאת' (בראשית יב ז). אמנם בהיות הכנעני אז בארץ ועשו כל התועבות נטמא הארץ, והיו צריכין לגרש כח הטומאה ולהשכיין כח הקדושה. וזהו דכתיב (שם יג ז) 'קום התהלך בארץ' כדי שעל ידי אברהם אבינו ילך לשם יסיר בהליכה זו רוח טומאה מן הארץ, וזה יהיה הכנה והזמנה על העתיד בבוא בני ישראל לשם, שיהא בניקל להם להכניע הטומאה ולהשכיין כח הקדושה. וזה הכוונה שיהא נוח לכבוש לבניו, כלומר שיתעלו בקדושת הארץ, ואם כן יש לומר דסבירי ליה לחכמים דהליכה זו מהני רק באברהם שהכניע הטומאה, וליכא למילף מינייה דהליכה מהני לקנות בקרקע במקום חזקה.

(יחי יוסף, שלח)

שהמלך פורץ גדר לעשות לו דרך ואין ממחין בידו

כתיב (במדבר כו יט) 'לפרץ משפחת הפרציי', ירמוז על דרך אומרם שהמלך פורץ גדר לעשות לו דרך, והכוונה כי בבא הבא מפרץ, יהיו כל ישראל משפחת הפרציי מלכים, ועל אותו זמן הוא שאמרו ז"ל (שבת סז). כל ישראל בני מלכים, וכן אמר הנביא (ישעיה מט ז) 'מלכים יראו וקמו' וכו'.

(אור החיים, פנחס)

שיר חֲדָשׁ אֶשְׁיָרָה לָךְ

מקראות גדולות המבואר בראשית א'

מלאכה שזורה בחכמה, ביאורים נפלאים לצד דיוק נוסחאות, כונסו אלי יצירת הפלאים, הניצבת בגאון בראש הכתר של טרקליני התורה, שיר חֲדָשׁ אֶשְׁיָרָה לָךְ.

חומש עם פירוש הרמב"ן המבואר בראשית א'

- פירוש רש"י השלם עם ביאור חדש מלוקט ממפרשי רש"י.
- פירוש הרמב"ן מוגה ומדויק בדקדוק רב ע"פ כת"י דפו"ר ברוב פאר והדר.
- ביאור הרמב"ן - מבאר דבריו הדק היטב, עוד לא היה כבושם הזה.
- מקורות ועיונים - לקט נרחב ממאמרי חז"ל והשלמת העניינים הנידונים בדברי הרמב"ן.
- ספר הגימטריאות לרמב"ן - יו"ל לראשונה מתוך כת"י אשר היו גנוזים מאות שנים.

חומש אור החיים המבואר בראשית ב'

- פירוש רש"י השלם עם ביאור חדש מלוקט ממפרשי רש"י.
- פירוש 'אור החיים' מוגה בדקדוק רב ע"פ דפו"ר בתכלית הפאר.
- ביאור 'מאורי אור' - על האוה"ח הק' בדרך הפשט.
- ילקוט מאורי החיים - לקט נרחב ממקורות מאמרי חז"ל ומזבאות מספה"ק על אור החיים.
- מהדורה מנוקדת, מפוארת ומאירת עינים

להשיג בחנויות הספרים המובחרות
מוקד הזמנות: 1800-22-55-66

להגדיל תורה ולהאדירה